

**ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

*Բանալի բառեր – հայ-վրացական հարաբերություններ, անվտանգություն, էներգետիկ հիմնախնդիրներ, հայեցակարգային փաստաթղթեր, Հարավային Կովկաս, տարածքային հակամարտություններ*

**Ուսումնասիրվող հիմնախնդրի էությունը և կարևորությունը:** Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության առաջնահերթություններից է երկրի անվտանգության ապահովման հարցը: Այս մասին հստակ նշվում է ինչպես 2007-2020 թթ. գործող ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունում<sup>1</sup>, 2020 թ. ուժի մեջ մտած նույնանուն փաստաթղթում<sup>2</sup>, այնպես էլ՝ ՀՀ ռազմական դոկտրինում<sup>3</sup>: Երկրի անվտանգության և արտաքին մարտահրավերներից ապահովման հիմնախնդիրը առաջին հերթին բխում են մյուս երկու հարևան պետությունների կողմից իրականացվող շրջափակումից, Ղարաբաղյան հակամարտության շուրջ թուրք-ադրբեջանական դաշինքի ագրեսիվ քաղաքականությունից, տարածաշրջանում աշխարհաքաղաքական գործընթացներից: ՀՀ ազգային անվտանգության առաջին ռազմավարական փաստաթղթի ընդունումից անցել է ավելի քան մեկ տասնամյակ՝ այս ընթացքում Հայաստանում և նրա շուրջ տեղի են ունեցել էական տեղաշարժեր, որոնք թելադրում էին այդ հայեցակարգի որոշ դրույթների փոփոխություն և հարմարեցում արդի իրավիճակին: Նոր իրողություններն ինչ-որ չափով արտացոլվել են 2020 թ. ընդունված փաստաթղթում:

Անվտանգության բաղադրիչի այդչափ կարևորումն այս փաստաթղթերում կամ երկրի քաղաքական դեկլարանների ելույթներում պայմանա-

<sup>1</sup> Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարություն, հաստատված 26 հունվարի 2007 թ., հասանելի է՝ <https://www.mfa.am/filemanager/Statics/Doctrinarm.pdf> (մուտք՝ 5 հունիսի 2020 թ.)

<sup>2</sup> Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարություն, հաստատված հուլիս 2020 թ., հասանելի է՝ [https://www.primeminister.am/u\\_files/file/Different/AA-Razmavarutyun-Final.pdf](https://www.primeminister.am/u_files/file/Different/AA-Razmavarutyun-Final.pdf) (մուտք՝ 5 հոկտեմբերի 2020 թ.)

<sup>3</sup> Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դոկտրին, հաստատված 25 դեկտեմբերի 2007 թ., հասանելի է՝ <http://www.mil.am/files/LIBRARY/Hayecakargayin/824.pdf> (մուտք՝ 5 հունիսի 2020 թ.)

վորված է ինչպես Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորված չլինելու փաստով, այնպես էլ Հարավային Կովկասում առկա անվտանգության համակարգերի բազմազանությամբ ու տարածաշրջանի երկրների՝ սեփական անվտանգության հայեցակարգի հարցում մոտեցումների էական տարբերությամբ: Այս տեսանկյունից մեզ համար կարևոր նշանակություն է ձեռք բերում հարևան պետությունների արտաքին քաղաքականության հայեցակարգային հիմքերի ուսումնասիրությունը: Իսկ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Հայաստանի երկկողմ շրջափակման պայմաններում Վրաստանը մեզ համար ռազմավարական նշանակություն ունի, նրա արտաքին քաղաքականության ուսումնասիրումն ավելի մեծ կարևորություն է ստանում:

Հայաստանի Հանրապետության համար առանձնահատուկ նշանակություն ունի Վրաստանի տարածաշրջանային քաղաքականությունը: Անկախության վերականգնումից անմիջապես հետո արդեն զգացվեցին երկու երկրների արտաքին քաղաքական ռազմավարական ուղղությունների միջև տարբերությունները: Եթե պաշտոնական Թբիլիսին իր անվտանգության և տնտեսական զարգացման հեռանկարները կապեց առաջին հերթին արևմտյան երկրների հետ, ապա Հայաստանի արտաքին տնտեսական ու ռազմաքաղաքական օրակարգը հիմնականում ձևավորվեց հետխորհրդային տարածքում: Անդունդն ավելի մեծացավ 2003 թ. Վրաստանում տեղի ունեցած հեղափոխությունից հետո. երկրի քաղաքական նոր ղեկավարությունը հայտնեց ՆԱՏՕ-ին և ԵՄ-ին անդամակցելու ցանկության մասին<sup>1</sup>: Կարող ենք փաստել, որ այս հարցում Վրաստանի արտաքին քաղաքականության օրակարգում մեծ հաշվով շրջադարձային իրադարձություն տեղի չունեցավ. այն ավելի շատ շրջափոխային էր գործելաճի առումով: Եթե Էդուարդ Շևարճնաձեի վարչակարգն այս հարցում ավելի հավասարակշռված քաղաքականություն էր վարում՝ չփորձելով դիմել կտրուկ շրջադարձերի, ապա հեղափոխական ճանապարհով իշխանության եկած ավելի երիտասարդ ուժերը նախընտրեցին արագացնել արևմտյան ինտեգրացիոն գործընթացը ի հաշիվ հետխորհրդային տարածքում ինտեգրացիոն ուղղության չեզոքացման:

2008 թ. օգոստոսին տեղի ունեցած Հնգօրյա պատերազմը ավելի խառնեց խաղաքարտերը տարածաշրջանում: Վրաց-ռուսական հարաբերությունները գրեթե մտան փակուղի: Փոխարենը նոր տեմպ հաղորդվեց Վրաստան-ԵՄ և Վրաստան-ՆԱՏՕ բանակցություններին: Օգոստոսյան պատերազմի ընթացքում և դրան հաջորդած ժամանակահատվածում Վրաստանի հասարակական-քաղաքական շրջանակների մի զգալի հատված չէր վստահում հայկական կողմին: Հաճախ կարելի էր հանդիպել տեսակետի, որ Հայաստանը կարող է ամեն պահի հարվածել թիկունքից: Սակայն հետագա զարգացում-

---

<sup>1</sup> Տե՛ս **Thomas De Waal**, *Georgia's Choices: Charting a Future in Uncertain Times*, Carnegie Endowment, Washington, 2011, հասանելի է՝ [https://carnegieendowment.org/files/georgias\\_choices.pdf](https://carnegieendowment.org/files/georgias_choices.pdf) (մուտք՝ 22 հունիսի 2020 թ.)

ները ցույց տվեցին, որ պաշտոնական Երևանը, անկախ Մոսկվայի հետ ռազմավարական հարաբերությունների մակարդակից, հավատարիմ մնաց և այժմ էլ հավատարիմ է աբխազական և հարավօսական հակամարտություններում չեզոքություն պահպանելու քաղաքականությանը: Պաշտոնական Երևանը ջանքեր է գործադրել նաև այս հակամարտությունների կարգավորման գործում իր դրական ներուժն օգտագործելու հարցում: Այս նպատակով Երևանում մի քանի անգամ կազմակերպվել են վրացական և հարավօսական բանակցող խմբերի ավագ պաշտոնյաների հանդիպումներ<sup>1</sup>:

Այսօր Հայաստանն ու Վրաստանն ունեն տնտեսական ու քաղաքական ինտեգրման տարբեր ուղղություններով աշխատանքային օրակարգ: Վրաստանի համար ռազմավարական են Ադրբեջանի ու Թուրքիայի հետ հարաբերությունները. կողմերին կապում են էներգետիկ ու տրանսպորտային մի քանի խոշոր միջազգային հանգույցներ: Վրաստանում թուրքական ներդրումներն առաջին տեղերում են, որոնք անընդհատ աճելու միտում ունեն: Երեք երկրների ղեկավարների, արտաքին գերատեսչությունների ղեկավարների և պաշտպանության նախարարների միջև գործում է համագործակցության խորհուրդ, որը պարբերաբար կազմակերպում է հանդիպումներ ռեզիդենտալ խնդիրների վերաբերյալ: Բնականաբար, այս իրավիճակը հետևանք է տարածաշրջանի տնտեսական ու քաղաքական քարտեզի ձևավորման նորագույն փուլում վերադասավորումների, որտեղ, ըստ վրացի հետազոտողների, *Վրաստանը ռեզիդենտալ մակարդակում գտավ իրեն արևելք-արևմուտք համագործակցության մեջ, իսկ ավելի լայն մակարդակով այն ձգտում է դառնալ եվրոպական տնտեսական ու քաղաքական և եվրատյանտյան անվտանգության համակարգերի անդամ<sup>2</sup>*: Երևանը փորձեր արել է Վրաստանի հետ բազմակողմ ձևաչափով այլընտրանքային ծրագրերի մեջ ներառվել, սակայն դրանք առայժմ ձախողում են:

**Վրաստանի արտաքին քաղաքականության տարածաշրջանային չափումները նրա արտաքին քաղաքականությունը ուրվագծող հայեցակարգային փաստաթղթերում:** Վրաստանի արտաքին քաղաքականության հայեցակարգային հիմքերը, բնականաբար, կազմված են երկրի արտաքին ու ներքաղաքական մարտահրավերներին համահունչ: Արտաքին քաղաքականության 2006-2009 թթ. գործող ռազմավարությունում հիմնական շեշտադրումները կատարվում էին երկրի ներքին կայունության ամրապնդման, երկրում ժողովրդավարական ինստիտուտների կայացման, հարևան երկրների, միջազգային ու տարածաշրջանային ուժային կենտրոնների հետ հարաբերու-

---

<sup>1</sup> Տե՛ս **Վարապետյան Ռ.**, Տարածքային հակամարտությունները և փոխադարձ չեզոքության պահպանման հարցը Հայաստան-Վրաստան երկխոսության օրակարգում // «21-րդ ԴԱԸ», 2016, թիվ 2, էջ 54:

<sup>2</sup> Տե՛ս Georgia's Choiceec: Charting a Future in Uncertain Times; Carnegie Endowment, հասանելի է՝ [https://carnegieendowment.org/files/georgias\\_choices.pdf](https://carnegieendowment.org/files/georgias_choices.pdf), (մուտք՝ 12 օգոստոսի 2020 թ.)

թյունների ամրապնդման հարցադրումների վրա: 2008 թ. Հնգօրյա պատերազմից հետո պաշտոնական Թբիլիսի փոփոխություններ մտցրեց ազգային անվտանգության ռազմավարության մեջ՝ այնտեղ առանձին մեծ հատված նվիրելով Ռուսաստանից եկող ու սպասվելիք սպառնալիքներին և դրանց դեմ պայքարելու մեխանիզմներին<sup>1</sup>: 2008-2012 թթ. ընթացքում ռուս-վրացական երկխոսությունում գրեթե ոչ մի առարկայական առաջընթաց չգրանցվեց:

2012 թ. երկրի պառլամենտական ընտրությունների արդյունքում իշխանության եկավ «Վրացական երազանք» կուսակցությունը, որի հիմնադիր և առաջնորդ Բիձինա Իվանիշվիլին հայտնի էր Ռուսաստանի հետ հարաբերությունները բարելավելու քաղաքական ծրագրով: Այսօր էլ վրացական պառլամենտում հիշյալ կուսակցությունը կազմում է մեծամասնություն և ձևավորում է կառավարություն: Սակայն 2012 թ. պարզ դարձավ, որ Վրաստանն անշեղորեն շարունակում է պահպանել արևմտյան ինտեգրացիոն կուրսը: Ուստի Վրաստանի արտաքին քաղաքականության 2012-2019 թթ. հայեցակարգային փաստաթղթերում. էական փոփոխություններ չեն եղել: Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների բարելավման ուղղությամբ գլխավոր ձեռքբերումը եղավ այն, որ 2012 թ. ձևավորվեց Մոսկվա-Թբիլիսի երկխոսության հարթակ, որը դիվանագիտական լեզվով առավել հայտնի է «Աբաշիձե-Կարասին» ձևաչափ:

2019 թ. մարտի 14-ին Վրաստանի արտաքին գործերի նախարար Դավիդ Չավկալիանին երկրի պառլամենտում ներկայացրեց Վրաստանի 2019-2022 թթ. արտաքին քաղաքականության ռազմավարությունը<sup>2</sup>: Վրաստանի արտաքին քաղաքական գերատեսչության ղեկավարը նշեց, որ այն կլինի փակ փաստաթուղթ, որտեղ որպես առաջնահերթ ուղղություն է դիտարկվում Վրաստանի տարանցիկ նշանակության բարձրագույն ուղղությամբ վարվելիք քաղաքականությունը: Չավկալիանին շեշտեց, որ նախորդ ռազմավարություններում կարևորվում էին ժողովրդավարական զարգացումները, իսկ նոր ռազմավարությունը հատուկ ուշադրություն կդարձնի ինստիտուցիոնալ ժողովրդավարության ամրապնդմանը, որը հստակ ցույց է տալիս, որ երկրները ձգտում են ժողովրդավարական ավելի բարձր չափանիշների<sup>3</sup>:

Վրացական «Ազենդա» պետական լրատվական գործակալությունը առանձնացրեց երկրի արտաքին քաղաքականության նոր ռազմավարության

---

<sup>1</sup> See National Security Concept of Georgia, հասանելի է՝ <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NSC-ENG.pdf>, (մուտք՝ 12 օգոստոսի 2020 թ.)

<sup>2</sup> The Foreign Policy Strategy 2019-2022 is a qualitatively new and highly legitimate national document, հասանելի է՝ <http://mfa.gov.ge/News/%E2%80%8B-2019-2022-clebis-sagareo-politikis-strategia-tvi.aspx?lang=en-US>, (մուտք՝ 12 հունիսի 2020 թ.)

<sup>3</sup> David Zalkaliani presented foreign policy strategy at a joint sitting of Committees, հասանելի է՝ <https://1tv.ge/en/news/david-zalkaliani-presented-foreign-policy-strategy-at-a-joint-sitting-of-committees/> (մուտք՝ 12 սեպտեմբերի 2020 թ.)

առանցքային հետևյալ առաջնահերթությունները.

- սուվերենություն ու տարածքային ամբողջականություն;
- ԵՄ և ՆԱՏՕ ինտեգրացիա;
- կայուն տնտեսական զարգացում;
- երկկողմ և բազմակողմ համագործակցություն տարածաշրջանում ու աշխարհում;
- աջակցություն համաշխարհային անվտանգությանը<sup>1</sup>:

**ՀՀ-Վրաստան հարաբերությունները կարգավորող փաստաթղթային-հայեցակարգային հիմքերի վերլուծություն:** Վրաստանի հետ ՀՀ հարաբերությունները կարգավորող գլխավոր միջպետական փաստաթուղթը 2001 թ. ստորագրված «Բարեկամության, համագործակցության և փոխադարձ անվտանգության մասին» պայմանագիրն է<sup>2</sup>, որը փոխարինել է 1993 թ. ստորագրված նույնանուն փաստաթղթին: Ստորագրող կողմերը ամրագրում են արտաքին վտանգից միմյանց պաշտպանելուն ուղղված հստակ նորմեր, նշում գործողությունների սահմանները, սահմանում արտաքին քաղաքականության մեջ միմյանց շահերին չհակասելու սկզբունքներ և այլն: Մասնավորապես, 2-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ տարածաշրջանում խաղաղության և կայունության, ինչպես նաև իրենց ինքնիշխանության և անվտանգության հանդեպ վտանգ ստեղծող իրավիճակ ծագելու դեպքում կանցկացվեն խորհրդակցություններ՝ խաղաղության և փոխադարձ անվտանգության պահպանման համար միջոցներն ու գործողությունները որոշելու նպատակով: Տարածաշրջանային անվտանգության հիմնախնդիրներով կողմերի միջև համագործակցության մասին խոսվում է պայմանագրի 3-րդ հոդվածում: Այս ամենը խոսում է այն մասին, որ երկու երկրներն ունեն բոլոր իրավական հիմքերն ավելի ամուր հողի վրա դնելու երկկողմ հարաբերությունները: Սակայն ՀՀ արտաքին քաղաքականության հայեցակարգային փաստաթղթերի հիմքերում, մասնավորապես՝ ազգային անվտանգության ռազմավարությունում, Վրաստանի հետ հարաբերություններն ավելի անորոշ են ձևակերպված՝ Վրաստանը դիտարկելով «լավ հարևան, բարեկամ և հեռանկարային ուղղություն»<sup>3</sup>:

Այսօր Վրաստանի հետ պաշտոնական Երևանի հարաբերությունները ռազմավարական չեն: Ավելին, Արցախում Ադրբեյջանի կողմից նոր սանձա-

---

<sup>1</sup> Government adopts 2019-2022 foreign policy strategy, 30 March 2019, հասանելի է՝ <http://agenda.ge/en/news/2019/889>, (մուտք՝ 24 հունիսի 2020 թ.)

<sup>2</sup> «Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի միջև բարեկամության, համագործակցության և փոխադարձ անվտանգության մասին» պայմանագիր, հասանելի է՝ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=22078>, (մուտք՝ 24 սեպտեմբերի 2020 թ.)

<sup>3</sup> Տե՛ս ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարություն, հաստատված հուլիս 2020 թ., հասանելի է՝ [https://www.primeminister.am/u\\_files/file/Different/AA-Razmavarutyun-Final.pdf](https://www.primeminister.am/u_files/file/Different/AA-Razmavarutyun-Final.pdf) (մուտք՝ 5 հոկտեմբերի 2020 թ.)

գերծված պատերազմի պայմաններում դրանցում ժամանակավոր սառեցում է նկատվում: Թբիլիսիի հետ հարաբերություններն անհրաժեշտ է կառուցել երկարաժամկետ շահերի ու ռազմավարության համատեքստում և տուրք չտալ իրավիճակային, ժամանակավոր դժվարություններին: Կարծում ենք, որ չպետք է խուսափել Վրաստանի հետ հարաբերությունների մասով ավելի բարձր նշաձող սահմանելուց, մանավանդ որ փաստաթղթերով դրանք արձանագրված են: Այս առումով որոշակի մեսիջներ պաշտոնական Երևանը դեռևս տարվա սկզբին տվել է. ՀՀ վարչապետը Վրաստանի հետ հարաբերությունների մասին այս տարի խոսելիս մի քանի անգամ հնչեցրել է ռազմավարական տերմինը:

Վրաստանի ազգային անվտանգության հայեցակարգում և արտաքին քաղաքականության ռազմավարությունում Հայաստանի հետ հարաբերությունների առնչությամբ հիմնականում շեշտվում է բարիդրացիության ու պատմական ընդհանրությունների գործոնը: Համեմատության համար նշենք, որ հարևան Ադրբեջանն ու Թուրքիան Վրաստանի համար ռազմավարական դաշնակիցներ են<sup>1</sup>, ինչը փաստում է, որ Վրաստանի արտաքին քաղաքականության օրակարգում նրանց ավելի նախապատվություն է տրվում:

**Երկրորդ հարաբերությունների օրակարգը:** Չանդրադառնալով Վրաստանում հայկական համայնքի և հայկականության օրակարգի հետ կապված մի շարք խնդիրների՝ կենտրոնանանք ՀՀ-Վրաստան միջպետական հարաբերություններում վերջին երկու տարիների որոշակի զարգացումներին: Հայաստանում 2018 թ. գարնանը տեղի ունեցած ներքաղաքական զարգացումների ժամանակ պաշտոնական Թբիլիսին թեպետ փորձում էր գործել զավթածության շրջանակներում, սակայն ակնհայտորեն աջակցում էր Հայաստանում տեղի ունեցող, իրենց ձևակերպմամբ, «ժողովրդավարացման գործընթացներին»՝ դա դիտարկելով հետագայում որպես ԵՄ հետ Հայաստանի հարաբերությունների զարգացման լրացուցիչ խթան<sup>2</sup>:

Տեսնում ենք, որ այս ընթացքում երկու երկրների ղեկավարների միջև պաշտոնական և ոչ պաշտոնական շփումները էապես ակտիվացել են: Սակայն Վրաստանում ներքաղաքական խնդիրների հետևանքով ՀՀ նոր իշխանություններն այս կարճ ժամանակահատվածում ստիպված են եղել աշխատել երեք տարբեր վարչապետների հետ: Վրաստանում վարչապետի փոփոխությունների պատճառով Հայաստանի հետ հարաբերությունների օրակարգը չի փոխվել, քանի որ բոլոր դեպքերում նոր վարչապետի պաշտոնում

---

<sup>1</sup> Sté u National Security Concept of Georgia, հասանելի է՝ <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NSC-ENG.pdf>, (մուտք՝ 17 օգոստոսի 2020 թ.)

<sup>2</sup> «Бархатная революция» в Армении: взгляд из Грузии, հասանելի է՝ <https://newcaucasus.com/civil-hearings/16982-barhatnaya-revolyuetsiya-v-armenii-vzglyad-iz-gruzii.html> (մուտք՝ 5 հոկտեմբերի 2020 թ.)



ջանցի կամ ադրբեջանամետ ուժերն են, սակայն հայերի նկատմամբ ատելության խոսքի պրոպագանդան իր սև գործն անում է: Այն արտահայտվում է նաև գիտության ոլորտում<sup>1,2</sup>: *Կարծում ենք, որ այս ամենը հետևանք է նաև Վրաստանում հայերի նկատմամբ ձևավորված որոշակի բացասական կարծրատիպերի, որոնք հենվում են մրցակցության, պատմական վատ հիշողության գործոնների վրա:*

**Տարածքային հակամարտությունների շուրջ ընկալումները:** Վրաստանի ազգային անվտանգության ռազմավարությունում Ղարաբաղյան հիմնախնդիրը դիտարկվում է տարածաշրջանում խաղաղության պահպանման ու ամրապնդման տեսանկյունից: Հայաստանն ու Վրաստանը թեպետ փորձում են չանցնել այն պայմանավորվածությունների սահմանը, որոնք կանխորոշում են չեզոք մոտեցումներ Ղարաբաղյան հակամարտության և Աբխազիայի ու Հարավային Օսիայի հիմնախնդիրների վերաբերյալ, այնուհանդերձ ոչ միշտ է կողմերին հաջողվում դա անել: Դեռևս 2001 թ. երկու երկրների միջև ստորագրված բարեկամության մասին պայմանագրով, իսկ հետո արդեն ղեկավարների մակարդակով պարբերաբար հնչեցրած հայտարարությունների տրամաբանությամբ կողմերը չպետք է տարածքային հակամարտությունների խնդրով միջազգային ասպարեզում գործեն միմյանց դեմ: Ընդհակառակը՝ պետք է ձգտեն առաջնորդվել կառուցողականության և տարածաշրջանում կայունության ամրապնդման հրամայականով: Մասնավորապես, վերոնշյալ պայմանագրի 4-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ կողմերը պետք է գործադրեն բոլոր հնարավոր ջանքերը հակամարտությունների խաղաղ կարգավորմանն աջակցելու համար՝ համապատասխան միջազգային իրավունքի նորմերի և հանուն տարածաշրջանային կայունության և խաղաղության: Պայմանագրի 5-րդ հոդվածի համաձայն՝ կողմերը պարտավորվում են չձեռնարկել որևէ գործողություն և չաջակցել որևէ գործողության, որոնք ուղղված կլինեն մյուս կողմի դեմ<sup>3</sup>: Կողմերը չպետք է թույլ տան իրենց տարածքում այնպիսի խմբերի և կազմակերպությունների ձևավորում, որոնք կարող են վտանգ ստեղծել մյուս կողմի ինքնիշխանության, տարածքային ամբողջականության համար կամ կարող է տնտեսական վնաս հասցնել մյուսին: Սակայն մենք հաճախ ենք ականատես լինում, երբ վրացի պաշտոնյաները գործում են այս թեզերին ոչ համահունչ: Մասնավորապես, քիչ չեն դեպքերը, երբ Ադրբեջանի ու Թուրքիայի գործընկերների

---

<sup>1</sup> Почему Грузия во всем винит армян?, հասանելի է՝ Подробности: <https://regnum.ru/news/polit/2102955.html>, (մուտք՝ 7 մայիսի 2020 թ.)

<sup>2</sup> Что способствует антиармянскому мышлению в Грузии, հասանելի է՝ <http://jnews.ge/?p=39952>, (մուտք՝ 7 մայիսի 2020 թ.)

<sup>3</sup> «Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի միջև բարեկամության, համագործակցության և փոխադարձ անվտանգության մասին» պայմանագիր, հասանելի է՝ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=22078>, (մուտք՝ 24 սեպտեմբերի 2020 թ.)

հետ հանդիպումների ընթացքում նշվում է, որ Վրաստանը ճանաչում է Արցախն Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության մաս, կամ կողմերը հայտարարում են իրենց տարածքի 20 տոկոսի զավթման մասին: Ի դեպ, մեր սուբյեկտիվ դիտարկմամբ՝ այս 20 տոկոսի էֆեկտը Ադրբեջանին և Վրաստանին մոտեցնող ևս մեկ գործոն է եղել: Եթե Վրաստանը խոսում է «ռուսական օկուպացիայի», ապա Ադրբեջանը՝ նրա դաշնակից «Հայաստանի կողմից օկուպացիայի» մասին: Այս խնդրում վրացական դիրքորոշման հարցում էական ազդեցություն էին ունենում նաև Արցախի Հանրապետության բարձրաստիճան պաշտոնյաների՝ Աբխազիա ու Հարավային Օսիա կատարած այցելությունները: Պաշտոնական Երևանը շատ ավելի զուսպ է Աբխազիայի ու Հարավային Օսիայի հարցերում: Ավելին, 2008 թվականից մինչ այսօր ՀՀ բոլոր ղեկավարները հստակորեն փաստել են, որ պաշտոնական Երևանը պաշտպանում է Վրաստանի տարածքային ամբողջականությունը: Կառուցողական չեզոքությունը հայկական կողմը պահպանում է նաև միջազգային ասպարեզում: Ղարաբաղյան հակամարտությունում լարվածության մեծացումը Վրաստանը դիտարկում է նաև տարածաշրջանում Ռուսաստանի ազդեցության մեծացման տեսանկյունից: Ուստի կարծում ենք, որ Արցախում հարաբերական խաղաղությունը բխում է Վրաստանի շահերից:

**Ինչ սպասել Վրաստանից Արցախում պատերազմի պայմաններում:** 2020 թ. սեպտեմբերի վերջից Արցախում Ադրբեջանի կողմից սանձազերծված լայնածավալ պատերազմի պայմաններում ավելի պարզորոշ են երևում այն բացերը, որոնք կան հայ-վրացական հարաբերություններում և որոնց ուղղությամբ կողմերը շատ անելիքներ ունեն: Առաջին խնդիրը վերաբերում է Վրաստանի տարածքով տարանցիկ բեռնափոխադրումներին: Այս հարցում պաշտոնական Երևանը ակնկալում է, որ Թբիլիսին պետք է գործի հավասարակշռված. եթե Վրաստանը թույլատրում է, որ Ադրբեջանն իր տարածքով անցկացնի ռազմական նշանակության բեռներ, ապա նույն հնարավորությունը պետք է տրվի Հայաստանին: Իհարկե, սրան հասնելու համար մեզանից դիվանագիտական հսկայական ջանքեր են պահանջում, քանի որ Վրաստանն Ադրբեջանի ու Թուրքիայի հետ ունի ռազմավարական նշանակության պայմանագրեր, որոնք առաջին հերթին վերաբերում են երեք երկրների տարածքով անցնող էներգետիկ ենթակառուցվածքների անվտանգության պաշտպանության խնդրին<sup>1</sup>:

Չնայած վերոնշյալին՝ պաշտոնական Թբիլիսին վստահեցնում էր, որ ռազմական գործողությունների մեկնարկից հետո ժամանակավորապես կասեցրել էր իր տարածքով ռազմական նշանակության բեռնափոխադրումները դեպի Հայաստան և Ադրբեջան: Այդ մասին հայտարարել էր երկրի Ան-

<sup>1</sup> Տե՛ս **Դավթյան Է.**, Էներգետիկ ենթակառուցվածքների անվտանգությունը Թուրքիա-Վրաստան-Ադրբեջան համագործակցության համատեքստում, հասանելի է՝ [http://noravank.am/arm/articles/detail.php?ELEMENT\\_ID=15616&sphrase\\_id=75052](http://noravank.am/arm/articles/detail.php?ELEMENT_ID=15616&sphrase_id=75052) (մուտք՝ 10 հոկտեմբերի 2020 թ.)

վտանգության խորհրդի ղեկավար Վախթանգ Գոմեյաուրին<sup>1</sup>: Միննույն ժամանակ, Վրաստանը որոշում էր կայացրել ոչ մի ձևով չխոչընդոտել իր օդային տարածքով ուղևորափոխադրումներին և օդային ու ցամաքային տարածքներով քաղաքացիական նշանակության բեռնափոխադրումներին: Սակայն մամուլում և սոցիալական ցանցերի հայկական տիրույթում հաճախ են շրջանառվում լուրեր այն մասին, որ Վրաստանը այս կամ այն կերպ խոչընդոտում էր իր ցամաքային տարածքով դեպի Հայաստան բեռնափոխադրումները, ինչպես նաև շարունակվում էին Վրաստանի տարածքով ռազմական նշանակության բեռնափոխադրումները դեպի Ադրբեյջան: Որպես դրանց պատասխան, Վրաստանի արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Լաշա Դարսալիան հանդես եկավ հայտարարությամբ՝ հերքելով այդ մեղադրանքները և պնդելով, որ Վրաստանը հավատարիմ է հոկտեմբերի 3-ի երկրի Անվտանգության կոմիտեի որոշմանը<sup>2</sup>: Վերջինս նաև նշել էր, որ իրենց տարածքով անցնող բոլոր ինքնաթիռները պաշտոնապես գրանցված են որպես քաղաքացիական չվերթներ իրականացնող: Ավելի քան վստահ ենք, որ Ադրբեյջանը կարող էր ռազմական բեռնափոխադրումներ իրականացնել նաև քաղաքացիական նշանակությամբ գրանցված չվերթներով: Մենք խնդիր ենք տեսնում նաև հայկական սոցիալական տիրույթում: Այստեղ երբեմն տարածվում են կեղծ լուրեր, որոնք հակավրացական տրամադրություններ են ձևավորում և որից տուժում են հայ-վրացական հարաբերությունները, կամ դրանցում նոր բացեր են առաջանում:

Պաշտոնական Թբիլիսին կարծում է, որ Ղարաբաղյան հակամարտությունը կարող է վնասել ոչ միայն տարածաշրջանի կայունությանը՝ այդպիսով վնասելով Վրաստանի տնտեսությանը, այլև առաջացնել ներքաղաքական խնդիրներ իր երկրում: Այնտեղ ապրում են մեծ թվով հայեր և ադրբեյջանցիներ: 2019 թ. Հայաստան կատարած պաշտոնական այցի ընթացքում Վրաստանի նախագահ Սալուե Զուրաբիշվիլին այս կապակցությամբ նշել է, որ Վրաստանի էթնիկ հայերն ու ադրբեյջանցիները պետք է համերաշխ ապրեն<sup>3</sup>: Արցախում ընթացող պատերազմի առնչությամբ Վրաստանի նախագահը հայտարարել էր նաև Թբիլիսին Հայաստանի ու Ադրբեյջանի միջև բանակցությունների հարթակ դարձնելու իրենց պատրաստակամության մասին<sup>4</sup>:

---

<sup>1</sup> Грузия запретила транспортировку грузов военного назначения в Армению и Азербайджан, հասանելի է՝ <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/9619131>, (մուտք՝ 22 հոկտեմբերի 2020 թ.)

<sup>2</sup> Վրաստանը շարունակում է պնդել իր տարածքով ռազմական բեռներ չեն տեղափոխվում, հասանելի է՝ <https://www.azatutyun.am/a/30890724.html>, (մուտք՝ 22 հոկտեմբերի 2020 թ.)

<sup>3</sup> Армяне и азербайджанцы в Грузии должны жить мирно, հասանելի է՝ <https://ru.armeniasputnik.am/politics/20190313/17682464/armyane-i-azerbajdzhancy-v-georgia-zhivut-mirno-zurabivshili-o-konfliktah-v-regione.html> (մուտք՝ 24 հոկտեմբերի 2020 թ.)

<sup>4</sup> Тбилиси готов стать площадкой для переговоров Армении и Азербайджана, հասանելի է՝

Վերոնշյալ փաստերը վկայում են պաշտոնական Թբիլիսիի՝ Ղարաբաղյան հակամարտությունը խաղաղ ճանապարհով կարգավորելու իրական ցանկությունների մասին: Սակայն, հաշվի առնելով վերջին տասնհինգ տարիների ընթացքում պաշտոնական Թբիլիսիի՝ հիմնախնդրում առավելապես պրոադրբեջանական դիրքորոշման փաստը, կարծում ենք, որ Վրաստանը ոչ միայն այսօր, այլև հետագայում ևս, ելնելով Ադրբեջանի ու Թուրքիայի հետ հարաբերությունների մակարդակից, ինչպես նաև իր տարածքային հիմնախնդիրների փաստից, չի կարող ունենալ հավասարակշռված ու անկողմնակալ դիրքորոշում Ղարաբաղյան հիմնախնդրում: Միևնույն ժամանակ, Վրաստանին սպասվում են անվտանգային նոր մարտահրավերներ: Ադրբեջանն Արցախի դեմ կռվելու համար Սիրիայից իր տարածք է բերել երկու հազարի հասնող արմատական իսլամիստական վարձկաններ<sup>1,2</sup>: Պատերազմի ավարտից հետո Ադրբեջանին չի հաջողվելու նրանց ամբողջությամբ հեռացնել երկրից, որոնց մի մասը, հնարավոր է, փորձի անցնել Վրաստանի տարածք: Ստացվում է, որ Վրաստանն այս պահին լռելյայն համակերպվում է այն փաստի հետ, որ իր սահմանների մոտ տեղակայվել են իսլամիստ ահաբեկիչներ:

Ամփոփելով փաստենք, որ Վրաստանի հետ հարաբերությունները մեզ համար ռազմավարական առումով խիստ կարևոր են: Այդ հարաբերություններում հնարավորություններն իրացված են ոչ ամբողջապես, ավելին՝ կա աշխատելու հսկա բաց տարածք: Կարծում ենք, որ Վրաստանի հետ խնդիրները կամ որոշ հարցերում դիրքորոշումների տարբերությունները մեզ ոչ թե պետք է հեռացնեն միմյանցից, այլ պետք է փորձենք գտնել ճանապարհներ դրանք հարթելու ու շահերը մերձեցնելու ուղղությամբ:

**Роман Карапетян – *Современные армяно-грузинские отношения в контексте политики безопасности Республики Армения***

Отношения с Грузией приобрели стратегическое значение во внешнеполитической повестке дня Республики Армения. Однако с годами в отношениях между двумя странами возникли разрывы, которые привели к ряду проблем. Среди них разные подходы к внешней политике, определенные опасные представления об Армении и армянах в Грузии, позиции сторон в территориальных конфликтах и так далее. На развитие отношений между Арменией и Грузией также влияют многие внешние

---

<https://ru.armeniasputnik.am/caucasus/20201003/24742400/Tbilisi-gotov-stat-ploschadkoy-dlya-peregovorov-Armenii-i-Azerbaydzhana---Zurabishvili-.html>, (մուտք՝ 24 հոկտեմբերի 2020 թ.)

<sup>1</sup> Turkey sent terrorists from Syria to Karabakh – Assad, <https://www.teletrader.com/turkey-sent-terrorists-from-syria-to-karabakh-assad/news/details/53394484?internal=1&ts=1603899693298>, (մուտք՝ 25 հոկտեմբերի 2020 թ.)

<sup>2</sup> Russia warns that Nagorno-Karabakh could become Islamist militant stronghold, <https://www.reuters.com/article/us-armenia-azerbaijan/russia-warns-that-nagorno-karabakh-could-become-islamist-militant-stronghold-idUSKBN26R0T2>, (մուտք՝ 25 հոկտեմբերի 2020 թ.)

факторы и вызовы, в том числе плохие российско-грузинские отношения и армяно-азербайджанский конфликт. Основная задача представленной статьи – выявить все факторы, которые обуславливают или формируют армяно-грузинские отношения или являются препятствием для их развития. В контексте масштабной войны, развязанной Азербайджаном в Арцахе в 2020 году, эти вопросы становятся еще более актуальными.

**Roman Karapetyan – *Armenian-Georgian Current Relations in the Context of Security Policy of the Republic of Armenia***

Relations with Georgia have acquired strategic importance on the foreign policy agenda of the Republic of Armenia. However, over the years, there have been some gaps in relations between the two countries, which have led to a number of problems. Among them are the different approaches to foreign policy, certain dangerous perceptions about Armenia and Armenians in Georgia, the approaches of the parties to territorial conflicts, and so on. The development of relations between Armenia and Georgia is also influenced by many external factors and challenges, including the bad Russian-Georgian relations and the Armenian-Azerbaijani conflict. The main task of the presented article is to identify all the factors that condition or shape the Armenian-Georgian relations or are an obstacle for their development. In the context of the large-scale war unleashed by Azerbaijan in Artsakh in 2020, these questions become even more important.

Ներկայացվել է 19.10.2020

Գրախոսվել է 30.10.2020

Ընդունվել է տպագրության 12.11.2020